

O'QUVCHILARNING DIQQATINI RIVOJLANTIRISH

*Ismoilova Marjona Abdushukurovna
Gulboyev Muhammadi To'lqinovich*

Denov tadbirkorlik va pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti 1_kurs talabasi

+998-88-536-56-65

Shomurotov Ulug'bek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada diqqat, uning turlari va o'quvchilarda diqqatni rivojlantirish usullari haqida umumiy ma'lumot berilgan. Diqqat va uning turlari turli ilmiy psixologiya olimlari tomonidan tahlil qilingan bo'lib, olingan xulosalar boshlang'ich sinf o'qituvchilariga ta'lim jarayonida amaliy yordam beradi.

Kalit so'zlar: konsentratsiya, faoliyat, bilish, jarayon, e'tibor, xususiyat, rivojlanish, retseptor.

Аннотация: В данной статье собраны общие сведения о внимании, его видах и методах развития внимания у учащихся. Внимание и его виды анализировались различными учеными-психологами, а сделанные выводы окажут практическую помощь учителям начальных классов в образовательном процессе.

Ключевые слова: совокупность, деятельность, познание, процесс, характеристика, развитие, рецептор.

Abstract: This article contains general information about attention, its types and methods of developing attention in students. Attention and its types have been analyzed by various scientific scientists of psychology, and the conclusions drawn will provide practical help for primary school teachers in the educational process.

Key words: concentration, activity, cognition, process, characteristic, development, receptor. Diqqat va uning kundalik hayotdagi ahamiyati

Inson kundalik hayotida amalga oshiradigan barcha ishlar diqqatning obyektidir. Diqqatni to'g'ri taqsimlamagan inson hech bir ishni talab darajasida, sifatli va mukammal bajara olmaydi. Inson dars yoki ish jarayonida o'z diqqatini to'g'ri taqsimlash orqali ma'lum bir ma'lumotni egallashi mumkin. Agar inson o'ziga yoqimli yoki muhim narsani to'liq va to'g'ri idrok etmoqchi bo'lsa, avvalo diqqatini o'sha narsaga qaratishi lozim. Diqqat inson miyasi uchun tashqi dunyo predmetlarini aniq va

to'liq aks ettirish imkonini beradi. Psixologiyada diqqat insonning obyekt bilan munosabatini ifodalaydi. Bu faqat ruhiy va psixologik xususiyatlarni emas, balki insonning ma'lum bir obyektidan foyda ko'rish yoki unga qiziqishini ham aks ettiradi. Psixologik adabiyotlarda diqqatning quyidagi turlari farqlanadi: ixtiyoriy diqqat, beixtiyoriy diqqat, va keyingi ixtiyoriy diqqat.

Ixtiyoriy diqqat: Oldindan qo'yilgan maqsad bilan shakllanadigan diqqat ixtiyoriy diqqat deb ataladi. Ixtiyoriy diqqat miyaning bosh qavatida ongli va rag'batlantiruvchi jarayonlar orqali yuzaga keladi. Ko'p hollarda bu diqqat tashqi omillarni talab qilmaydi. Masalan, kitob o'qiyotgan o'quvchi bilim olish maqsadida o'z diqqatini ongli ravishda o'sha ishga yo'naltiradi.

Beixtiyoriy diqqat: Oldindan maqsadsiz yuzaga keladigan diqqat beixtiyoriy diqqat deb ataladi. Masalan, dars paytida barcha talabalar e'tiborini darsga qaratib o'tirgan bo'lsa, kutilmaganda sinf eshigi ochilsa, ular beixtiyor o'sha tomonga qaraydilar. Diqqat insonning muvaffaqiyatli faoliyatida katta rol o'ynaydi va uning samaradorligini oshiradi. Diqqatning to'g'ri taqsimlanishi o'quv jarayonlari va kasbiy faoliyatda muhim ahamiyat kasb etadi.

Diqqatning rivoji: Ilmiy adabiyotlarga ko'ra, psixik faoliyatning ma'lum bir predmet va hodisalarga yo'naltirilganligi diqqat deb ataladi. Inson tabiatni, ya'ni o'z atrof-muhitini kuzatar ekan, tabiiy ravishda psixik jihatdan biror narsaga diqqatni qaratadi. Diqqat aqliy va hissiy jarayonlarni o'z ichiga oladi va u obyektini o'rganish hamda unga e'tibor qaratishda yordam beradi. Psixologiya fanida diqqatning xususiyatlari bolalar va kattalarda ta'lim jarayonini yaxshilash hamda ma'lumotni idrok etishda qo'llaniladi.

Biz kundalik hayotimizda diqqatni turli vaziyatlarda kuzatamiz. Masalan, maktabda, universitetda, mehmonlikda, ko'chada va boshqa joylarda. Maktab yoki universitetda bo'lganimizda, kutilmaganda odamlarning so'zlari diqqatimizni tortadi va biz diqqatimizni o'sha tomon yo'naltirishga majbur bo'lamiz. Diqqat – bu insonning kundalik faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lgan ruhiy holatdir. U har bir inson va turli kasbiy faoliyat turlarida zaruriy omil hisoblanadi. Diqqat inson ongining muayyan bir jihati bo'lib, bu faqat psixik faoliyatning biror narsaga qaratilganida namoyon bo'ladi. Diqqatni yo'naltirish inson psixik faoliyatini tanlash orqali amalga oshadi. Diqqat – bu ruhiy holatning kuchli yo'nalishi bo'lib, voqea, hodisalar va predmetlarni idrok qilish jarayonida zarur narsalarni ong yordamida ajratib olishga va keraksiz narsalarni ong doirasidan chetlab qo'yishga imkon beradi. Diqqatning o'ziga xos xususiyati – bu uning tez o'tuvchanligi va ichki kurashlar bilan bog'liqligidir. Bu diqqatni psixik holatning o'ziga xos qirralaridan biriga aylantiradi.

Beixtiyoriy va keyingi ixtiyoriy diqqat haqida: Beixtiyoriy diqqat odamda maqsad qo'yilmagan holda, vaziyat ta'sirida yuzaga keladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida beixtiyoriy diqqat yaxshi rivojlangan bo'lib, tajribali o'qituvchi buni

dars jarayonini tashkil qilishda samarali foydalanishi kerak. Keyingi ixtiyoriy diqqat esa ixtiyoriy diqqatdan so'ng shakllanadi. Bu diqqat insonning kuchli iroda harakati tufayli paydo bo'lib, ixtiyoriy diqqatning o'rnini egallaydi. Ixtiyoriy diqqatda bo'lgani kabi, bu jarayonda ham maqsad aniq bo'ladi va u inson ongini bir nuqtaga to'plab beradi. Talabaning o'quv faoliyatida keyingi ixtiyoriy diqqatning ahamiyati juda katta. Talaba o'quv faoliyatining boshida ixtiyoriy diqqatini ishga soladi. Keyinchalik, mavzuga qiziqish paydo bo'lib, u diqqatini chalg'itmay, qiziqish bilan o'z ustida ishlashda davom etadi. Bu esa talabaning keyingi ixtiyoriy diqqatiga misol bo'la oladi. Shu tarzda, ixtiyoriy diqqatdan keyingi ixtiyoriy diqqatga o'tish jarayoni sodir bo'ladi.

Xulosa:

Ta'lim jarayonida diqqatning psixologik xususiyatlarini hisobga olish, unga muvofiq dars jarayonini tashkil qilish ta'lim samaradorligini oshiradi. Shuningdek, o'qituvchi o'z psixologik bilimlaridan foydalangan holda o'quvchilarning diqqatini rivojlantirishi lozim. Diqqatni rivojlantirish usullari o'qituvchining psixologik bilimiga bog'liq. Masalan, bolalarda diqqatning taqsimlanishini rivojlantirish uchun jo'jalar yoki qo'ylarni sanashga o'xshash usullar foydali bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ro'ziyeva D.I., Tolipov O'.Q. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: INNOVATSIYA-ZIYO, 2019.
2. Xo'jayev B.X. Umumiy pedagogika. Darslik. – Toshkent, "Sano-standart", 2017. – 434 b.
3. Kal Nyuport. Diqqat: Chalg'ituvchi dunyoda muvaffaqiyat sirlari. – T., Nihol nashriyoti, 2020 yil. – 230 b.